

Razgovor

Mirjana Matijević Sokol

Dr. sc. Mirjana Matijević Sokol diplomirala je arheologiju i latinski jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1976. godine. U Zavodu za povijesne znanosti Jugoslavenske/Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu zaposlila se 1977. godine na mjestu asistenta za srednjovjekovnu građu, a od 1. veljače 1997. stalno je zaposlena na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu gdje predaje predmete iz Pomoćnih povijesnih znanosti. Doktorsku disertaciju *Toma Arhiđakon i njegovo djelo* obranila je 1999. godine, a od 2009. je u zvanju redovitog profesora. Znanstvena djelatnost dr. sc. Mirjane Matijević Sokol, od prvih objavljenih radova u drugoj polovici 70-ih godina do danas, obuhvaća nekoliko tematskih područja: pomoćne povijesne znanosti, Toma Arhiđakon i njegova *Salonitanska povijest*, te hrvatska srednjovjekovna povijest.

PT REDAKCIJA: Pomoćne povijesne znanosti sastoje se od mnoštva pojedinih disciplina. Mislite li, s obzirom na trenutni trend u povijesti i znanosti općenito, da će se uskoro ta „velika cjelina“ pod istim imenom (PPZ) morati razdvajati u više manjih predmeta?

MATIJEVIĆ SOKOL: Pomoćne povijesne znanosti jesu skup znanstvenih disciplina koji se s vremenom širio, ali jezgra su bile i ostale paleografija, diplomatika, kronologija. Također i egdotika, koja se još na određeni način razvija i prilagođava potrebama odnosno vrstama povijesne građe, ali i primjenama novih tehnologija. U drugi krug svakako idu heraldika, genealogija, sfragistika, veksilologija, te epigrafija, ali i dio arhivistike koji se danas razlikuje od moderne arhivistike. Uvjetno rečeno, to bi bila tzv. povijesna arhivistika. Kao što vidimo, arhivistika se izdvojila u zasebnu znanstvenu disciplinu upravo zbog razvoja novih tehnologija. Kod nas je, pak, došao trenutak da se više posvetimo hrvatskoj paleografiji, odnosno onom njezinom aspektu koji je čini pomoćnom povijesnom disciplinom. Na ovom području isprepleću se znanstveni interesi i znanja povjesničara i kroatista. No, diplomatska građa pisana glagoljicom ili hrvatskom ćirilicom u užem smislu područje je interesa povijesnih istraživanja i potrebna su znanja diplomatike, kronologije. No, pri priređivanju za izdavanje te građe nužan je interdisciplinarni pristup, pa se ova disciplina svakako treba razvijati zasebno. Tim više što hrvatska znanstvena javnost očekuje rad na velikom projektu poznatom pod nazivom *Acta croatica*. No, isto tako, epigrafija – ona srednjovjekovna, ali i novovjekovna – ima prostora razvijati se samostalno kao zaseban predmet, uvažavajući njezin arheološki aspekt, ali i paleografski. Heraldika, pak, ide, na neki način, svojim putem te smo je kroz izborne kolegije predstavili kao samostalan predmet.

PT REDAKCIJA: Kako gledate na budućnost pomoćnih povijesnih znanosti, s obzirom na to da se na sveučilištima i fakultetima događaju

velike promjene u programu i strukturi? Zabrinjava li Vas, primjerice, činjenica da se pomoćne povijesne znanosti u Njemačkoj mogu kao glavni ili izborni predmet studirati na samo 10% škola?

MATIJEVIĆ SOKOL: Što se tiče budućnosti predmeta PPZ na sveučilištu, čini mi se da se ne treba zabrinjavati. Doduše, najprije je potrebno definirati kakvu kompetenciju trebaju imati naši diplomirani povjesničari. Ukoliko ona bude određena kao sposobnost poznavanja i istraživanja povijesno-kulturne baštine, onda nema problema, jer svladavanje PPZ jest onaj temelj koji pruža znanja za navedeni pristup. Dakako, istaknula bih da je svakako važno promicati i učenje klasičnih jezika, pogotovo latinskog i to, uz klasični, onog srednjovjekovnog i novovjekovnog.

PT REDAKCIJA: Mislite li da bez osnovnog znanja pomoćnih povijesnih znanosti dobivamo „izgubljene povjesničare u arhivima?“ (Koliko uopće još povjesničari rade u arhivima aktivno?)

MATIJEVIĆ SOKOL: Pa, mislim da tako misle i sami povjesničari. Jedno je promišljanje i pristup mladog studenta koji želi što prije dati ispite i riješiti se nepopularnih predmeta kao što su latinski i PPZ, ali kada se suoče s povijesnim vrelima u arhivu, onda su zaista „izgubljeni.“ Tada se javlja potreba i želja da se ipak nauči što više praktičnoga.

PT REDAKCIJA: Moderne kritike pomoćnih povijesnih znanosti, pogotovo diplomatike, najčešće se svode na konstatacije da su „materijali i metode istrošene“ ili „da je već sve bitno izdano ili istraženo.“ Kako odgovoriti na te kritike?

MATIJEVIĆ SOKOL: Pa, ne bih se sasvim složila s takvom tvrdnjom. Ona možda vrijedi za historiografije koje su imale drugi put, pa su svu relevantnu diplomatsku građu ocijenile

„klasičnim“ metodskim postupcima No, metode kojima se istražuje diplomatska građa nisu istrošene. Samo nova saznanja i novi pristupi, kao i rezultati više interferirajućih disciplina, pomažu – gradeći na prethodno uspostavljenim pravilima – širi pristup koji dovodi do rezultata. Ja diplomatiku doživljavam „asocijativnom“ disciplinom. Naime, često puta dođe se do rezultata kada se preklope naša različita znanja, ali držeći se diplomatskih pravila. S obzirom da mi još nemamo sintezu hrvatske diplomatike, ona nije za nas ni iscrpljena niti je sve istraženo.

PT REDAKCIJA: Kako gledate na tzv. diplomatsku semiotiku koja se u zadnje vrijeme razvila pogotovo u Njemačkoj, a koja isprave promatra kao sustav jezičnih, grafičkih i materijalnih znakova unutar jednog komunikacijskog procesa?

MATIJEVIĆ SOKOL: Pa, to je jedan od vidova na koji se može promatrati svaki zapis, pa i diplomatski. No, naravno, moramo prethodno istražiti taj jezik, grafičke znakove, formule itd. pa onda pokušati diplomatski dokument interpretirati i u okviru komunikacijskog procesa. No, to je i u skladu s prethodnim pitanjem i odgovorom.

PT REDAKCIJA: Kako se mogu napreći u informatičkoj iskoristi u svrhu poboljšanja rezultata pomoćnih povijesnih znanosti?

MATIJEVIĆ SOKOL: Mogućnost upotrebe informatičkih pomagala višestruka je na području PPZ. U nastavi informatika omogućava vjernu prezentaciju dokumenata, a primjena raznih informatičkih opcija omogućava „dubinsko“ istraživanje, pa i širu dostupnost istraživaču preko CD-ova. U skladu s tim, interes, osobito mladih, istraživača prema primjeni informatičkih alata je sve veći pa su u tijeku izrade magistarskih i doktorskih radova koji će nam predočiti nove mogućnosti informatičkih alata u PPZ, posebno egdotic.

PT REDAKCIJA: Slažete li se s tvrdnjom da su pečati fenomen „kolektivnog nesvjesnog“, s obzirom da ih nalazimo od Carrión de los Condes kod Palencije, Offenburga pa do čazmanske kancelarije?

MATIJEVIĆ SOKOL: Kako je došlo do pojave pečata malo znamo, ali znamo da je tokom vremena postao s aspekta PPZ važno identifikacijsko sredstvo pojedinca, pa onda i korporacija.

PT REDAKCIJA: Kroz čitavo 20. stoljeće heraldika se pokazivala kao „najživlja“ pomoćna povijesna znanost. Koja je uloga heraldike u oblikovanju novih grbova danas?

MATIJEVIĆ SOKOL: Kada govorimo o heraldici onda možemo zaključiti da je ona možda najpopularnija disciplina iz repertoara PPZ jer je slikovita i „šarena“, pa na prvi pogled, čini se, i privlačnija. No, to su oni prvi utisci koji privuku pozornost, ali heraldika ima zaista višestruko značenje. Tvrdnja da je ona bila najživlja kroz XX. st. djelomice je točna. Ona se odnosi na širi povijesno-društveni europski kontekst, ali na našim prostorima ukidanjem plemstva, a pogotovo u vrijeme socijalističkog sustava, heraldika je bila gotovo zabranjena tema. No, „propupala“ je od devedesetih godina na hrvatskim prostorima. Osnivane su razne udruge, istraživani su grbovi za pojedince iz plemićkih udruga. Svakako, zbog izgradnje nove lokalne uprave i samouprave u RH te njihovih identifikacijskih obilježja, bilo je nužno posegnuti u povijesnu baštinu te izvući ono što je postojalo. Tako su pri Ministarstvu pravosuđa lokalne uprave i samouprave formirana povjerenstva koja odobravaju, na temelju heraldičkih pravila, grbove i zastave općina, gradova i županija. Nimalu su ulogu imali povjesničari pri stvaranju grba i zastave RH.

PT REDAKCIJA: Mislite li da je moderno shvaćanje genealogije, uglavnom u njemačkoj, poljskoj, austrijskoj, češkoj pa i hrvatskoj – a nešto manje talijanskoj i francuskoj,

historiografiji koja se bavi 20. stoljećem, po kojemu se dio *Vergangenheitsbewältigunga* svodi i na pronalaženje „mračnih korijena“, na neki način i zlouporaba same te znanosti?

MATIJEVIĆ SOKOL: Pa, ne znam što bih vam odgovorila. Ja bih, naprosto, nazvala to potragom za korijenima. Točno je da genealogija obitelji znači katkada i suočavanje s mračnom stranom vlastitih korijena i da istina često boli, ali....

PT REDAKCIJA: Kakva je uloga pomoćnih povijesnih znanosti u studijima povijesti umjetnosti ili srodnih znanosti?

MATIJEVIĆ SOKOL: U studiju povijesti umjetnosti, pa i nekih srodnih disciplina, PPZ imaju veliku važnost. Što se tiče hrvatske povijesti umjetnosti, zadaću koju je pred sebe postavio, osobito istaknuti, povjesničar umjetnosti Cvito Fisković nastavlja i njegovi mlađi nasljednici. Istraživanjem notarskih knjiga (za što je potrebno vrlo zavidno znanje paleografije) iz srednjeg i ranog novog vijeka došli smo do spoznaja o nizu majstora koji su djelovali u gradskim komunama. Njihovi ugovori, računi, isplate omogućili su rekonstrukciju njihova djelovanja i identifikaciju njihovih djela. Potpisi majstora na umjetninama također su riješeni paleografskim znanjem itd. Naravno heraldika sa svojom simbolikom jest zajednički interes i povjesničara i povjesničara umjetnosti itd.

PT REDAKCIJA: Česta je rasprava da bi se pomoćne povijesne znanosti trebale, u stvari, nazivati osnovnim povijesnim znanostima. Što o tome mislite?

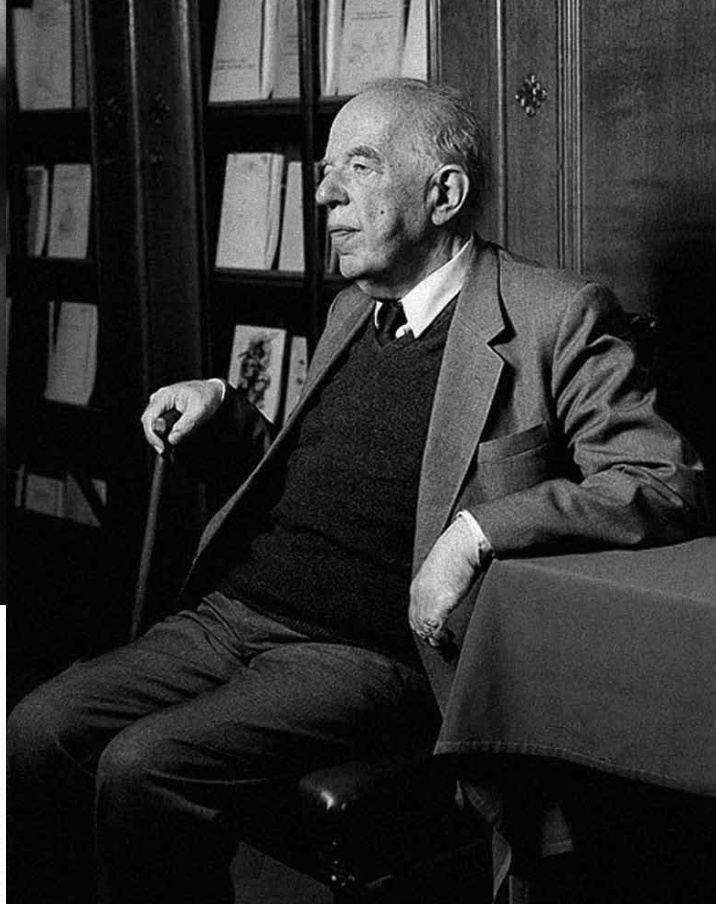
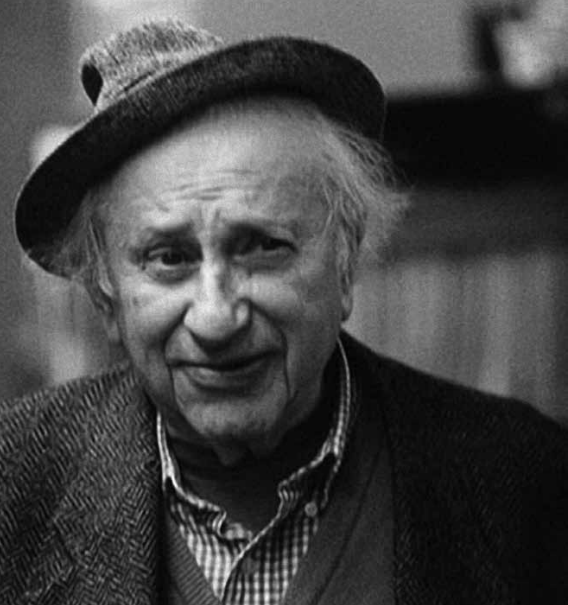
MATIJEVIĆ SOKOL: PPZ jesu osnovne discipline ili suština struke, same povijesne znanosti. No, mislim da im ne treba mijenjati ime u osnovne pomoćne znanosti jer njihovo ime jest dio tradicije i prepoznatljivosti. Mislim da pridjev pomoćni ne umanjuje njihovo značenje i važnost.

PT REDAKCIJA: Tijekom 1950-ih godina tadašnji je Historijski Institut JAZU (danas HAZU) povremeno organizirao tečajeve pomoćnih povijesnih znanosti (na mnogima je sudjelovao i Jakov Stipišić). Postoje li i danas slični tečajevi?

MATIJEVIĆ SOKOL: Danas se ne održavaju slični tečajevi. Posljednji put tečaj je održan pod okriljem HAZU 1985/86. godine. Devedesetih godina u Dubrovniku se održavala Dubrovačka medievistička radionica pod vodstvom dr. sc. Zdenke Janeković Römer i dr. sc. Nelle Lonze na kojoj sam i sama predavala diplomatiku i srednjovjekovni latinitet i gdje su mnogi mlađi srednjovjekovni povjesničari produbili svoja znanja iz paleografije, diplomatike i srednjovjekovnog latinитета.

PT REDAKCIJA: Jakov Stipišić je 1972. godine izdao knjigu *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi* koja je doživjela tri izdanja, služeći studentima kao svojevrsan udžbenik za lakše savladavanje spomenutih disciplina. Kako komentirate/ocjenjujete neke novije preglede pomoćnih povijesnih znanosti (primjerice: Balta, Ivan, *Pregled pomoćnih povijesnih znanosti*, Osijek, Matica hrvatska, 2000.)?

MATIJEVIĆ SOKOL: Ja često kažem da svaka knjiga ima svoga čitatelja. No, to ne znači da je svaka dobra. Knjiga prof. Jakova Stipišića je jedan od najboljih priručnika i udžbenika iz PPZ i izvan hrvatskih granica. Upotrebljava se kao udžbenik, npr., na Sveučilištu u Ljubljani. Ona je logičan rezultat i slijed nakon Novakove *Latinske paleografije*, ali i bitan sveobuhvatan udžbenik prilagođen za stjecanje znanja i vještina potrebnih za istraživanje hrvatske povijesne baštine. Njezina koncepcija proistekla je iz rada J. Stipišića na hrvatskoj srednjovjekovnoj građi. Neke od knjiga – pa i spomenuta – koje su izašle poslije nje nisu iskorak nego korak unatrag i nisu se trebale ni pojaviti.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 6/7 2009.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VI, broj 6/7, 2009.

Glavna i odgovorna urednica

Nikolina Sarić

Uredništvo

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan

Urednik pripravnika

Stefan Treskanica

Redakcija

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan, Stefan Treskanica

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Jasna Galjer
Tomislav Galović, prof.
dr. sc. Ivo Goldstein
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Petar Korunić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol
dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus
dr. sc. Drago Roksandić

Lektura i korektura

Vedrana Janković
Marko Pojatina
Zoran Priselac

Dizajn i priprema za tisak

Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevod sažetaka na engleski jezik

Tomislav Brandolica
Marko Lovrić
Marija Marčetić

Prijevod sažetaka na njemački jezik

Azra Plićanić-Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić

Prijevod sažetaka na francuski jezik

doc. dr. sc. Zvezdana
Sikirić-Assouline
Zrinka Miladin

Izdavač

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti

Tisak

Kerschhoffset

Naklada

Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja uredništva
i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno
je uz novčanu potporu Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Cijena časopisa iznosi 7,00 kn.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti
(za: Redakcija „Pro tempore“),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
nikolina.sar@gmail.com

